

Kroniek van de geschiedenis van de sociale zekerheid in België

Inleiding

Het ontstaan van de sociale zekerheid in ons land wordt vaak nogal op a-historische wijze geëvoceerd : in 1945 werd een "monument" gebouwd van algemene, solidaire en verplichte sociale bescherming van de bevolking, en tot op de dag van vandaag heeft dit monument ongeschonden de tand des tijds doorstaan. De werkelijke ontwikkeling was grilliger, minder rationeel-beredeneerd en zelfs chaotisch. Een eenvoudige kroniek van de belangrijkste wetten of mijlpalen in de totstandkoming van de huidige sociale zekerheid maakt dit reeds duidelijk. Vóór de besluitwet van 1944 was reeds in heel wat sectoren belangrijk werk verricht; werk dat werd gecoördineerd en veralgemeend met de oprichting van de Rijksmaatschappelijke Zekerheid. Maar ook daarna zouden nog belangrijke wetten het "monument" completeren : denken we aan de invoering van het repartitiesysteem inzake pensioenen, het sociaal statuut der zelfstandigen, het minimuminkomen, de invoering van niet-forfaitaire maar proportionele uitkeringen inzake werkloosheid, de indexkoppeling van de uitkeringen, om maar enkele van de voornaamste mijlpalen ná 1944 te noemen.

Door de afwezigheid van een echte, systematische geschiedschrijving van de sociale zekerheid NA 1945 wordt dit alles in de literatuur eigenlijk verdonkeremaand. Vandaar dat we getracht hebben dit euvel te verhelpen door de naoorlogse periode in deze kroniek te betrekken, opdat zij een framework moge zijn voor eigentijds historisch onderzoek.

Qua periodisering van de geschiedenis van de sociale zekerheid wordt de periode vóór 1944 in de literatuur meestal aangeduid als het systeem van de gesubsidieerde vrijheid : dit systeem van door de overheid erkende en betoelaagde sociale verzekeringen op vrijwillige, niet-verplichte basis kreeg in 1891 een eerste toepassing. Nochtans kende ook het principe van een verplicht stelsel van sociale zekerheid vóór de Eerste Wereldoorlog reeds een eerste doorbraak in de pensioensector, met de wet op de verplichte pensioenverzekering voor mijnwerkers in 1911, die in de jaren 1924 en 1925 uitgebreid werd tot alle arbeiders en bedienden. In deze kroniek is er dus geen plaats voor strikte tijdscesuren. De sociale zekerheid ontwikkelde zich samengevat als volgt : eerst wettelijke erkenning, later subsidiëring (eerst lokaal, later provinciaal, tenslotte nationaal), nog later verplichting voor bepaalde categorieën belanghebbenden en tenslotte veralgemening

Een beknopte bibliografie over de geschiedenis van de sociale zekerheid in België

Deze bibliografie heeft lang niet de pretentie volledig te willen zijn en is daarom slechts oriënterend. Zij werd ten dele samengesteld uit eigen opzoekwerk en ten dele geselecteerd uit een aantal bibliografische referentiewerken als :

- H. Gaus & R. Van Eeno, *Beknopte bibliografie van de politieke en sociaal-economische evolutie België 1945-1992*, Leuven/Apeldoorn, Garant, 1992.
- D. De Weerd, *Socialisme en socialistische arbeidersbeweging in België. Bibliografie van werken en tijdschriftartikels verschenen sedert 1944*, deel I : Brussel, Emile Vandervelde Instituut en 1979 en deel II : Gent, AMSAB, 1988.

Bibliografie :

- R. Aerts, *De Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid*, Brussel, Koninklijke Militaire School, Afdeling (96) Toutes Armes/Alle Wapens (TAW).
- *XXe anniversaire de la sécurité sociale*, (Extrait de la Revue Belge de Sécurité Sociale, février 1965), Bruxelles, ONSS, 1965.
- H. Balthazar, *Sociale welvaart en overleconomie, een onvolkomen wens*, in *De industrie in België. Twee eeuwen ontwikkeling 1780-1980*, Brussel, Gemeentekrediet/Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid, 1981, pp. 243-259.
- *Beknopt overzicht van de sociale zekerheid in België*, Brussel, Ministerie van Sociale Voorzorg, 1993 (voor het historisch gedeelte, zie pp. 6-16).
- T. Berben, J. Roebroek en G. Therborn, *Stelsels van sociale zekerheid : naoorlogse regelingen in West-Europa*, in *Res Publica*, 1986, 1, pp. 111-137.
- A. Berckmans, M. Delhuyenne, M.J. Festjens, e.a., *De geschiedkundige ontwikkeling van de sociale zekerheid in België, 1945-1980*, in *Documentatieblad van het Ministerie van Financiën*, 1985, 7-8, pp. 105-288.
- P. Blaise, *Le chômage en Belgique*, in *Courrier Hebdomadaire du CRISP*, 1182-1183, 1987.
- H. Callebaut, *De financiering van de sociale zekerheid in België*, Gent, RUG, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Algemene economie, 1978.

DE ONGELUKKIGE WERKLOOZEN brutaal beleedigd door de liberalen

Uit "LA GAZETTE", LIBERAAL dagblad
(2-3-25):

Wij wenschen de afschaffing van
het **W**erkloozenfonds die slechts
eene aanmoediging is voor de niet-
vooruitzienden en de luiards.

BESLUIT:

De liberalen verwijten de onge-
lukkige werkloozen die van het kri-
sistonds genieten, voor luiards.

Aan de arbeidende klasse om er afdoende
op te antwoorden door te

STEMMEN VOOR
de socialisten **3**
ONDER NUMMER

Volksdrukkerij — Gent

Vooraf werkloosheid werd door de conservatieve publieke opinie niet als een evident en aan het kapitalistisch systeem inherent sociaal risico aanzien

van sociale "verzekeringen" die ooit als een spontane verenigingsvorm waren ontstaan. Dat proces deed zich eerst voor in de sector van de pensioenen, later in deze van de ongevallen- en ziekteverzekering, het laatst in deze van de werkloosheidsverzekering (kinderbijslag en betaald verlof kenden een enigszins eigen ontwikkeling). Ook aan wat men in de wetenschappelijke literatuur de "infra-sociale zekerheid" noemt - het ultieme "vangnet" zoals de OCMW - hebben wij hier aandacht besteed. Buiten beschouwing blijven de algemene sociale wetgeving (arbeidswetgeving bijvoorbeeld) en wat men de "meta-sociale zekerheid" noemt (initiatieven op het vlak van sociale huisvesting, onderwijs en dergelijke).

Het is hier niet de plaats om uitgebreid te theoretiseren over de **recurrente factoren en stimuli** die in het algemeen de groei van de sociale zekerheid hebben bevorderd. Toch enkele randopmerkingen. In weerwil van het populaire propagandistische zelfbeeld bij socialisten in de zin van "WIJ zijn de bouwers van het monument van de sociale zekerheid" moet men - althans wat de juridische/wetgevende kant van de zaak betreft - vaststellen dat heel wat belangrijk werk verricht werd door "de anderen", in casu wetgevers van christen-democratische signatuur. Dat doet mijns inziens weinig of niets af aan de prominente rol van de socialisten, maar we moeten misschien die rol anders definiëren: zij hielden de druk op de ketel, en misschien zal ooit uit verder historisch onderzoek blijken dat de concurrentiestrijd tussen christen-democraten en socialisten, die zo typisch is voor België, eigenlijk dé motor is geweest voor de totstandkoming en vervolmaking van "onze" sociale zekerheid. Die vaststelling doet men althans zeker voor wat betreft de jaren vijftig, met de strijd rond de voorstellen van respectievelijk de Ministers Van Daele (christen-democraat) en Troclet (socialist).

Een tweede populair beeld dat bijna clichématig voorkomt bij socialistische (vooral syndicale) militanten is dat "onze sociale zekerheid het resultaat is van jarenlange strijd". Het is maar hoe men het begrip "strijd" definieert: hogervermelde concurrentiestrijd tussen de twee grote stromingen in de Belgische arbeidersbeweging is uiteraard ook een vorm van strijd. Maar men moet zich bij dit "cliché" nu eigenlijk niet zoiets voorstellen als een concrete en directe relatie tussen stakingen en straatbewegingen aan de ene kant en concrete realisaties van bepaalde onderdelen van de sociale zekerheid aan de andere kant. De enige momenten waarop die relatie strijd-resultaat inzake sociale zekerheid werkelijk aanwezig was vormt de invoering van het betaald verlof na de staking van 1936 (maar eigenlijk wordt het betaald verlof als een "oneigenlijke" vorm van sociale zekerheid beschouwd) én de doktersstaking in 1963 (maar in dit geval was de "strijdende"

- M. Carlier, *La genèse de l'assurance maladie-invalidité obligatoire en Belgique*, in *Courrier Hebdomadaire du CRISP*, 1980, nrs. 872-873.

- M. Claes, *De rol der sociale zekerheid als instrument der inkomensherverdeling in België*, Leuven, KUL, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Toegepaste Economische Wetenschappen, 1980.

- G. Coomans, *La politique sociale de 1930 à 1936*, in *Courrier Hebdomadaire du CRISP*, 1117-1118, 9 mai 1986, 55 p.

- A. Cordy, *De grote ontwikkelingsstadia van de sociale wetgeving (1866-1966) : bijdrage tot de sociale geschiedenis van België*, in *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 1967, 6-7, pp. 929-951.

- E. Cornez, *Cent ans de législation sociale en Belgique*, Bruxelles, Labor, 1948.

- J. Daelmans, *L'Évolution et les problèmes de la sécurité sociale en Belgique*, Bruxelles, Ecole Royale Militaire, 100 TAW.

- W. Dambre, *Fundamenten van de verzorgingsstaat ; planning en uitvoering van de sociale politiek in België (1942-1950)*, Gent, RUG, 1986.

- R. Darquenne, *A la conquête de notre sécurité sociale (1700-1980)*, Haine-Saint-Pierre, 1990.

- G. De Broeck, *Veertig jaar sociaal beleid*, in *Tijdschrift voor Politiek*, 1986, 1, pp. 23-32.

- J. Decock, *De wettelijke pensioenstelsels. Verleden en toekomst*, in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1991, 10, pp. 767-785.

- H. Deleeck, *De architectuur van de welvaartsstaat*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1992 (voor de historiek van de welvaartsstaat, zie pp. 15 e.v.).

- H. Deleeck, *Het sociale zekerheidsbeleid in België van 1945 tot 1975*, in R. Blanpain, 30 jaar Belgische arbeidsverhoudingen, Deventer, 1977, pp. 345-370.

- H. Deleeck, J. Berghman, P. Van Heddegem, L. Verreycken, *De sociale zekerheid tussen droom en daad. Theorie, onderzoek, beleid*, S.I., Van Loghum Slaterus, 1980 (voor het historisch gedeelte, zie pp. 21-47).

- M. Delhuvette, *De geschiedkundige ontwikkeling van de sociale zekerheid in België (1945-1980)*, in *Documentatieblad van het Ministerie van Financiën*, 1985, 7-9, pp. 105-288.

- M. Delhuvette, *De hervorming van de ziekteverzekering van de wet Leburton tot de voorstellen Dehaene*, Antwerpen, 1984.

partij eigenlijk de "conservatieve" tegenstander). Was de sociale zekerheid dan geen inzet of thema van "verkiezingsstrijd"? Ook wat dat betreft moeten we het antwoord nuanceren: eigenlijk vormt de laatste verkiezingsstrijd de uitzondering die de regel bevestigt. Op het electorale slagveld was het - doorheen onze politieke geschiedenis - vooral en bijna uitsluitend "uw pensioen" dat een populair strijdthema was: en dat was ook weer het geval op 21 mei 1995. Zo men al de notie "strijd" wil weerhouden in de totstandkoming van de sociale zekerheid dan moet men daarbij vooral denken aan de dagdagelijkse discussies, debatten en initiatieven die de "technocraten" van de sociale zekerheid, de onderhandelaars van mutualiteiten, vakbonden en ook ambtenaren voeren, al dan niet rond het groene laken van de onderhandelingstafel of in de beslotenheid van een kil bureau. Inzet van die "strijd" zijn eerder droge, saaie en grijze items als bijdragepercentages, artikel zus en zo van deze of gene besluitwet of van een uitvoeringsbesluit, dingen die zich nu eenmaal niet lenen tot een romantische evocatie van het begrip "sociale strijd", maar daarom niet van minder belang zijn voor ons aller dagdagelijks leven... Misschien moet de geschiedschrijving wat meer aandacht besteden aan het leven en het werk van deze vele "vergeten" bouwers van de sociale zekerheid, wiens namen al evenmin in geschiedenisboeken voorkomen als die van de metsers van de middeleeuwse kathedralen. (G. V.)

Kroniek

Frans revolutie: invoering Frans systeem van "Burgerlijke Godshuizen" en "Burelen van Weldadigheid" in België (voorlopers COO en OCMW)

- 1850**: oprichting Lijfrentekas (later ASLK: 1865): vrijwillige stortingen voor een klein pensioen, onder staatswaarborg ("pensioensparen")
- 1851**: eerste wettelijke erkenning van bestaande "maatschappijen voor onderlinge bijstand" (lees vooral: ziekenfondsen)
- 1891**: overheid geeft premies aan maatschappijen (van onderlinge bijstand) die hun leden aansluiten bij Lijfrentekas
- 1894 (en later 1898)**: wet op de erkenning van de mutualiteiten
- 1898-1900**: ontstaan van systeem van stedelijke en provinciale subsidies voor syndicale werkloosheidskassen/verzekeringen (stad Gent, provincie Luik)
- 1900**: pensioenwet: systeem van opleg van de overheid op de door de pensioenspaarders ingelegde bedragen
- 1903**: wet op de arbeidsongevallen: "automatische" uit-

- M. Delhuvette, *Terugblik over veertig jaar verplichte ziekteverzekering (1944-1984)*, in *Acta Hospitalia*, 1984, 1, pp. 5-24.

- M. Delhuvette, *Veertig jaar sociale zekerheid (1935-1975). Een veranderend maatschappijbeleid*, in *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 1979, 10-11-12, pp. 705-730.

- *De ontwikkeling van de Belgische wetgeving van sociale zekerheid (1970-1976)*, Brussel, 1977.

- W. Desmet, *De Belgische sociale zekerheid van 1975 tot 1984*, Antwerpen, UIA, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Politieke en Sociale Wetenschappen, 1985.

- G. Devuyt, *25 jaar ziekte- en invaliditeitsverzekering*, in *Wilskracht*, januari-juni 1970, 1-3.

- D. De Weerd & W. Geldof, *Camille Huysmans en de sociale zekerheid in 1913*, in *Socialistische Standpunten*, 1985, 3, pp. 3-5.

- A. Doucy, *La sécurité sociale en Belgique. Le plan Van Acker*, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1946.

- M. Druant, *Armoedebestrijding in België*, Gent, RUG, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Algemene Economie, 1989.

- J. Engels, *De evolutie van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering 1945-1970*, Brussel, RIZIV, 1970.

- M.-C. Fache, *L'Evolution de l'organisation institutionnelle de la sécurité sociale obligatoire des travailleurs salariés en Belgique de 1945 à 1975*, Louvain-la-Neuve, UCL, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Sciences Politiques, 1978

- H. Fuss, *De organisatie van de verplichte verzekering tegen werkloosheid. Eerste verslag*, Brussel, 1937, 245 p.; Tweede verslag, Brussel, 1937.

- H. Fuss, *De sociale zekerheid*, in *Arbeidsblad*, juli-augustus 1958, 59e jg., 7-8, pp. 863-870.

- H. Fuss, *La genèse du projet d'accord de solidarité sociale belge, tome 1: La sécurité sociale*, Bruxelles, Schauman, 1958.

- H. Heyman, *De maatschappelijke zekerheid in België. Twee jaren toepassing*, in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1947, pp. 698 e.v.

- *Honderd jaar sociaal recht in België. 1886/1887 - 1986/1987. Handelingen van de herdenkingsdag van 12 november 1986*. Brussel, Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, 1987.

kering van een forfaitair bedrag aan betrokkene (behalve indien patroon "fout" van werknemer bewijst), erkenning van het "beroepsrisico" i.p.v. de individuele aansprakelijkheid

1907 : rijkstoelagen voor werkloosheidskassen

1911 : verplichte pensioenverzekering voor mijnwerkers met "verkapte" vorm van werkgeversbijdrage

1912 : wetsontwerp van regering voor verplichte ouderdoms-, ziekte- en invaliditeitsverzekering voor alle werknemers die minder dan 2400 frank per jaar verdienen (lokt socialistische tegenvoorstellen uit) :

wordt door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog naar de Griekse kalender verwezen

1914-1918 : Nationaal Hulp- en Voedingscomité (met provinciale en lokale afdelingen) : is de facto een samenwerkingsverband overheid/werkgevers/arbeidersverenigingen; gaat de vrije verzekeringen (inzake werkloosheid, ziekte) extra van overheidswege ondersteunen wegens uitputting van de "kassen"

1920 : oprichting van Nationaal Crisisfonds : gemengd stelsel van verzekering en steun inzake werkloosheid

1924 : wet op verplichte pensioenverzekering voor arbeiders (die minder dan 1200 frank per jaar verdienen) : maakt bijdragen van werknemers en werkgevers verplicht, voegt staatssubsidies of -opleg toe; de bijdragen worden door ASLK belegd en geven op 65 jaar recht op ouderdomsrenten : grondslag van "kapitalisatiestelsel" inzake pensioenen;

1925 : wet op verplichte pensioenverzekering voor bedienden

1925 : wet op oprichting Commissies van Openbare Onderstand (COO) in elke gemeente

1927 : wet op de schadevergoeding bij beroepsziekten

1930 : wettelijke kinderbijslagregeling : verplicht, voor alle werknemers, financiering ten laste van werkgevers

1932 : oprichting van het Ministerie van Maatschappelijke Voorzorg en Volksgezondheid

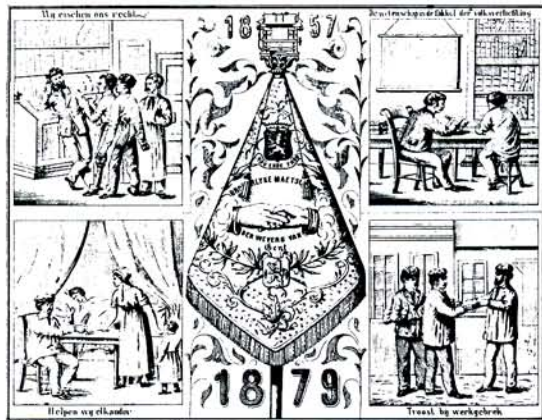
1935 : Nationale Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid (NDAW) neemt Crisisfonds en vroegere Arbeidsbeurzen over

1936 : wet op betaald verlof (zes betaalde dagen, ten laste van werkgevers)

1937 : verplichte kinderbijslagregeling voor zelfstandigen (eerste sociale zekerheidswet voor zelfstandigen)

1938 : wetsontwerp (van Koninklijk Commissaris Fuss) inzake verplichte werkloosheidsverzekering

1940-1944 : besprekingen over sociale zekerheid onder uitgeweken Belgen in Londen (invloed van Beveridge) en clandestiene besprekingen in België die leiden naar Sociaal Pact (1944) waarin principes van

De opkomende arbeidersbeweging schiep zelf haar sociale zekerheids-circuit, op vrijwillige basis : ziekenfondsen, werklooskassen en pensioenfondsen

- R. Houben, 1945-1955. *Op sociaal gebied, een onvoltooide evolutie*, in Tijdschrift voor Politiek, 1955, 5-6, pp. 581-606.

- B. Huygebaert, *Splitsen of Delen. Naar een federalisering van de sociale zekerheid?* Antwerpen, Standaard Uitgeverij/BRTN/VAR, 1995.

- *20 jaar sociaal statuut, 30 jaar pensioenen; 50 jaar gezinsbijslag*. Brussel, Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen, 1988.

- H. Janne, *Pour une sociologie de la sécurité sociale*, in Mélanges offerts à Léon-Elie Troclet, Bruxelles, ULB, 1967, pp. 169 e.v.

- T. Klein-Beaupain, e.a., *50 jaar arbeidsverhoudingen*, Brugge, Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen, 1989.

- W. Lambrecht, *Sociale zekerheid in België*, Brussel, Koninklijke Militaire School, Afdeling (98) TAW.

- S. Leblanc, *La fédéralisation de la sécurité sociale*, in Courrier Hebdomadaire du CRISP, 1282-1283, 1990.

- E. Leburton, *La prise de décision en Belgique en matière de santé publique (1945-1975)*, in Res Publica, 1983, 4, pp. 633-653.

- F. Lehouck, *Oorlog en sociale zekerheid*, in Arbeidsblad, 1980, 81e jg., 9-10, pp. 643-693.

- M. Magits en M. Querton, *De opbouw van de sociale zekerheid in België*, een historisch overzicht, in Socialistische Standpunten, 1984, 5-6, pp. 5-14.

- M. Magits, *Interview met Louis Major*, in Socialistische Standpunten, 1984, 5-6, pp. 15-20.

- Ministerie van Sociale Voorzorg. Departement Arbeid en Sociale Voorzorg, *De sociale vooruitgang in België sedert de bevrijding*, Brussel, Goemaere, 1949.

verplichte en veralgemeende sociale zekerheid worden naar voor geschoven

1944 : (28 december) Besluitwet betreffende de "Maatschappelijke Zekerheid der Arbeiders"

1945 : oprichting van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (benaming die in voege blijft tot 1969)

1947 : eerste week dubbel vakantiegeld

1951 : omvorming van "voorlopig steunfonds voor onvrijwillig werklozen" tot Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening en Werkloosheid"; oprichting van een nationale compensatiekas voor de kinderbijslag;

1952 : strijd rond voorstellen Minister Van Daele inzake "responsabilisering" van de mutualiteiten

1953 : nieuwe pensioenwet met principe van repartitie i.p.v. kapitalisatie

1954-1958 : strijd rond voorstellen Troclet inzake ziekteverzekering

1955 : aanpassing van pensioenen aan de index, recht op pensioen evenredig aan de duur van de loopbaan, a rato van 60% voor alleenstaanden en 75% voor gezinnen; bevestiging van het repartitiestelsel

1956 : verplichte pensioenregeling voor zelfstandigen

1957-1958 : indexaanpassingsregeling voor werkloosheidsuitkeringen en kinderbijslag

1958 : wet op Fondsen voor Bestaanszekerheid

1959 : oprichting van een apart Ministerie van Sociale Voorzorg (later Sociale Zaken)

1961 : Eenheidswet, besparingen in de Sociale Zekerheid maar ook oprichting RVA (Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, bevoegd voor vorming werklozen) en oprichting van een Instituut voor Geneeskundige Controle

1963 : wet "Leburton" : oprichting RIZIV (vervangt Rijksfonds), overeenkomstenstelsel tussen zorgverstrekkers en ziekenfondsen (lokt doktersstaking uit)

1964 : verplichte verzekering voor gezondheidszorgen voor zelfstandigen (grote risico's)

1967 : oprichting van Rijksdienst voor Werknemerspensioenen (samensmelting stelsel van arbeiders, bedienden, mijnwerkers en zeelui) om repartitiestelsel financieel veilig te stellen

1967 : Sociaal Statuut voor de Zelfstandigen

1969 : gewaarborgd inkomen voor bejaarden

1969 : codificatie en coördinatie van wijzigingen inzake Sociale Zekerheid sedert Besluitwet van 1944 en instelling van residueel of reststelsel inzake medische bescherming voor "nog niet beschermde personen" (bijvoorbeeld studenten...)

1971 : ordening van indexaanpassingen van uitkeringen, bijdragen, drempels en plafonds inzake sociale zekerheid

1971 : forfaitaire werkloosheidsuitkeringen worden ver-

- L. Ophalvens, *Analyse van het pact van sociale solidariteit*, Leuven, KUL, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Politieke en Sociale Wetenschappen, 1970.
- P. Pasture, *The april 1944 "Social Pact" in Belgium and its Significance for the Post-War Welfare State*, in *Journal of Contemporary History*, October 1993, 28, pp. 675-714.
- H. Peemans-Poullet, *Aux origines de la sécurité sociale*, in *La Revue Nouvelle*, 1980, 11, pp. 428-436.
- L. Peiren, *De houding van de socialistische beweging tegenover de realisatie van het Sociaal Pact tussen 1944 en 1948*, in D. Luyten & G. Van Themsche (eds.), *Het sociaal pact van 1944. Oorsprong, betekenis en gevolgen*, Brussel, VUBPress, 1995, pp. 247-287.
- G. Perrin, *Honderd jaar sociale verzekering*, in *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 1983, 8-9, pp. 855-891.
- A. Piaser, *Les mouvements longs du capitalisme belge*, Bruxelles, Vie Ouvrière, 1986 (Deuxième partie : L'Etat et la sécurité sociale, pp. 267-294).
- *Questions d'histoire sociale*, Bruxelles, CAR-HOP/FEC, 1993, 211 p.
- H. Raus (ed.), *Onze sociale zekerheid bedreigd ?* Leuven/s-Gravenhage, Nationaal secretariaat van de KWB, 1987.
- P. Reman, *La sécurité sociale. Histoire, développement et perspectives*, Bruxelles, Dossiers du CRISP, 1993.
- D. Simoens, *Het sociaal zekerheidsrecht sinds de economische crisis (1976-1981)*, in *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 1982, 4-5, pp. 307-352.
- G. Spitaels & P. Van Der Vorst, *A. Van Acker : père de la sécurité sociale en Belgique ?* in 100 ans de droit social belge. *Mélanges offerts à Louis Duchatelet*, Bruxelles, ULB, 1986, pp. 119-146.
- C. Strobbe, *De oorsprong, objectieven en actuele problemen van de sociale zekerheid*, Brussel, Koninklijke Militaire School, (95) TAW.
- G. Tegenbos, *100 jaar sociale zekerheid*, Brussel, De Standaard, 1986.
- L.E. Troclet, *De sociale zekerheid in België. Deel 1 : Algemene vraagstukken inzake sociale zekerheid*, Brussel, 1958.
- L.E. Troclet, *Problèmes belges de la sécurité sociale*, Bruxelles, Ministère de la Prévoyance Sociale, 1949.
- L.E. Troclet, *Propos sur les 25 ans de la sécurité sociale*, in *Socialisme*, mars 1970, 98, pp. 121-132.

vangen door uitkeringen in verhouding tot verdiende loon

1973 : interprofessioneel akkoord over vierde week betaald verlof

1974 : recht op bestaansminimum

1976 : oprichting Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) i.p.v. COO

1980-1981 : invoering van een minimumpensioen voor mensen met volledige, later ook twee derden-loopbaan

1981 : rapport Van Acker "Naar een vernieuwde opvatting en een globale hervorming van de sociale zekerheid in België"

1981 : "Handvest van de Sociale Zekerheid"

1981 : eerste Maribeloperatie : verlaging sociale lasten

1982 : volmachten "treinen" van regering Martens-De Clercq, besparingen in sociale zekerheid

1983 : oprichting Fonds voor het Financieel Evenwicht van de Sociale Zekerheid (gevolg van "Plan Dehaene" inzake sociale zekerheid)

1984 : oprichting van VDAB

1985 : eindrapport van de Koninklijke Commissie (Dillemans) belast met de codificatie, harmonisering en vereenvoudiging van de sociale zekerheid

1986 : Sint-Annaplan, besparingen in Sociale Zekerheid en fiscale maatregelen ten gunste van het pensioensparen

1990 : oprichting van de Kruispuntbank m.b.t. de sociale zekerheid

1990 : wet "Moureaux" betreffende ziekenfondsen (in vervanging van wet van 1894)

1993, maart : nieuwe Maribeloperatie, discussie over index

1993, mei : Ronde Tafelconferentie over hervorming pensioenstelsel

1993, juli : oproep Dehaene voor "nieuw sociaal pact", idem in troonrede van Albert II op 25 augustus

1993, november : Globaal Plan, met inzake Sociale Zekerheid invoering van de eerste vormen van alternatieve financiering én het principe van het "globaal beheer" van de Sociale Zekerheid (i.p.v. apart beheer per sector)

1994 : VLD-voorstellen privatisering van sociale zekerheid

1994 : eindverslagen van commissies over communautaire transfers inzake sociale zekerheid

1995 : Sociale Zekerheid wordt inzet van de verkiezingen

1995 : herdenking van 50 jaar sociale zekerheid.

- *Un quart de siècle d'assurance maladie-invalidité obligatoire : 1945-1970*, Bruxelles, 1970.

- J. Vandenberghe, *Van liefdadigheid naar verplichte sociale zekerheid*, Brussel, 1981.

- P. Van Der Vorst, *Cent ans de droit sociale belge - Honderd jaar Belgisch sociaal recht*, Brussel, Bruylant, 1988.

- M. Van Haegendoren, *Werken in de welvaartsstaat : inleiding tot de arbeidssociologie*, Leuven, Acco, 1993 (pp. 45 e.v. : De sociale zekerheid voor wie niet meer kan of hoeft te werken).

- J. Van Langendonck, D. Simoens (eds.), *Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid, 1980-1986*, Deurne, 1987.

- J. Van Langendonck, B. Van Buggenhout, G. De Broeck, e.a., *Volmachten en sociale zekerheid, 1983/1984*, Antwerpen, 1985.

- J. Van Langendonck, *Handboek sociaal zekerheidsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, pp. 43-70.

- R. Van Lerberge, *De evolutie van het standpunt van de socialistische mutualiteiten inzake ziekte- en invaliditeitsverzekering*, s.l., juli 1979.

- J. Van Steenberge, *De geschiedenis van de Belgische sociale zekerheid*, in G.M.J. Veldkamp, Inleiding tot de sociale zekerheid, Deventer, 1978, pp. 182-266

- J. Van Steenberge, *Dertig jaar Belgische sociale zekerheidswetgeving voor werknemers. Evolutie, tendenzen en perspectieven*, in R. Blanpain (ed.), 30 jaar Belgische arbeidsverhoudingen, Deventer, 1977, pp. 371-380.

- J. Van Steenberge, *Onze sociale zekerheid, een mozaïek met vele motieven : handleiding bij de gelijknamige videocassette*, Brugge, Die Keure, 1987, 93 p.

- J. Van Steenberge, R. Janvier & G. Bogaert, *Sociale zekerheid van wieg tot het graf*, Brussel BRT-Instructionele Omroep, 1989.

- G. Vantemsche, *De beginjaren van de sociale zekerheid in België 1944-1963*, Brussel, Balans/VUBPress, 1994, 205 p.

- G. Vantemsche, *La sécurité sociale. Les origines du système belge. Le présent face à son passé*, Bruxelles, De Boeck, 1994, 200 p.

- J. Verdin, *Un demi-siècle de Sécurité Sociale*, in Bulletin de la Fondation André Renard, 1994, 207, pp. 31-41. (L.P.)